

Anna Bogucka

**OCHRONA PRAW CZŁOWIEKA W UNII EUROPEJSKIEJ
W ASPEKTCIE SPOŁECZNEJ ODPOWIEDZIALNOŚCI
PRZEDSIĘBIORSTW - WYBRANE ZAGADNIENIA**

Traktat o Unii Europejskiej¹ wskazuje wartości, na jakich opiera się Unia. Do tych wartości zalicza się poszanowanie godności osoby ludzkiej, wolności, demokracji, równości, państwa prawnego oraz praw człowieka². Aktem gwarantującym wprost poszanowanie godności ludzkiej, wolności, równości, podstawowych praw socjalnych (w tym pomocy socjalnej, ochrony zdrowia, ochrony środowiska oraz ochrony praw konsumenta), praw obywatelskich oraz dostępu do wymiaru sprawiedliwości, jest Karta Praw Podstawowych Unii Europejskiej³. Z Traktatu o Unii Europejskiej⁴ wynika, że Karta wywiera taką samą moc prawną, jak Traktaty. Godność ludzka, jako najwyższa wartość, powinna stanowić podstawę wy-

---

¹ Art. 2 Traktatu o Unii Europejskiej (wersja skonsolidowana Dz.Urz. UE C 326, 26.10.2012, s. 13), zwany dalej TUE.

² C. Mik określa pojęcie praw człowieka „jako termin zrekonstruowany z powszechnych i regionalnych tekstów prawnych”, który oznacza „specyficznie rozwarstwione, naturalne możliwości ludzkie, co do istoty indywidualne, ale społecznie zdeterminowane, równe, niezbywalne, czasowo trwałe, uniwersalne podmiotowo, przedmiotowo i terytorialnie (a do pewnego stopnia także kulturowo), konieczne (wymuszające ochronę prawną) i zawsze wypływające z przyrodzonej każdemu człowiekowi godności osobowej”. C. Mik, *Koncepcja normatywna europejskiego prawa praw człowieka*, Toruń 1994, s. 17–18.

³ Karta została ogłoszona w Strasburgu 12 grudnia 2007 r. przez Parlament Europejski, Radę i Komisję, Dz.Urz. UE C 303, 14.12.2007, s. 1 (wersja skonsolidowana Dz.Urz. UE C 326, 26.10.2012, s. 391), zwana dalej: KPP UE.

⁴ Art. 6 ust. 1 akapit pierwszy.

kładni wszelkich praw i wolności przyznanych obywatelom Unii Europejskiej. Podmiotem ochrony i gwarancji godności ludzkiej jest każda istota ludzka, każdy człowiek⁵. Adresatami zaś wykonania gwarancji godności ludzkiej są instytucje, organy i jednostki organizacyjne Unii Europejskiej oraz państwa członkowskie, w zakresie w jakim stosują prawo Unii⁶. W literaturze przedmiotu⁷ przyjmuje się, że prawa podstawowe nie wywierają efektu horyzontalnego między podmiotami prywatnymi. Jednocześnie wskazuje się⁸, że orzecznictwo Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej zmierza w kierunku bezpośredniego związania podmiotów prywatnych normami Traktatów.

Podstawowe prawa każdego człowieka na arenie międzynarodowej gwarantowane są przez Powszechną Deklarację Praw Człowieka z 1948 r.⁹ Akt ten przewiduje równość i wolność wszystkich ludzi pod względem godności i przysługujących im praw, zakaz dyskryminacji ze względu na rasę, kolor, płeć, język, wyznanie, poglądy polityczne i inne, narodowość, pochodzenie społeczne, majątek, urodzenie lub jakikolwiek inny stan. Deklaracja gwarantuje też każdej osobie prawo do życia, wolności, bezpieczeństwa własnej osoby, a także wolności od niewolnictwa czy innej formy poddaństwa, tortur i okrutnego, nieludzkiego traktowania i karan; prawo do skutecznej ochrony prawnej i dostęp do sądu oraz prawo do niewinności, dopóki organ sądowniczy nie orzeknie o winie osoby oskarżonej. Deklaracja przewiduje też poszanowanie wolności osobistej, przejawiającej się w ochronie prywatności w sprawach rodzinnych i domowych, tajemnicy korespondencji, ochrony dobrego imienia oraz zawierania małżeństwa i zakładania rodziny, a także swobody poruszania się, ubiegania o azyl, prawo do narodowości. W Deklaracji znalazły się również gwarancje wolności myśli, sumienia i wyznania, prawo do pokojowych zgromadzeń oraz prawo do udziału w rządzeniu swoim krajem.

Deklaracja określa także prawa gospodarcze, socjalne i kulturalne, gwarantując możliwość ich urzeczywistnienia (oczywiście z uwzględnieniem organizacji i zasobów danego państwa). Prawa te są również nierozzerwalnie związane z godnością człowieka i jego prawem do swobodnego rozwoju własnej osobowości. W obrębie praw gospodarczych, socjalnych i kulturalnych należy przede wszystkim wymienić: prawo każdego człowieka do równej płacy za równą pracę, odpowiedniego wynagrodzenia, które zapewnia jemu i jego rodzinie godną egzystencję (w tym zapewnienie pomocy społecznej w razie potrzeby). Z pracą związane jest również prawo tworzenia związków zawodowych i przystępowania do nich, w celu ochrony swoich interesów, wypoczynku, urlopu (w tym rozsądne ograni-

---

⁵ L. Bosek, *Gwarancje godności ludzkiej i ich wpływ na polskie prawo cywilne*, Warszawa 2012, s. 241.

⁶ Art. 51 ust. 1 KPP UE.

⁷ L. Bosek, *op. cit.*, s. 243–244 oraz powołana tam literatura.

⁸ *Ibidem*, s. 244–245 oraz powołane tam orzecznictwo.

⁹ C. Mik wskazuje, że Deklaracja „stanowi manifest ideologiczny i jedno z najważniejszych źródeł rekonstrukcyjnych współczesnej koncepcji praw człowieka. C. Mik, *op. cit.*, s. 18.

czenie godzin pracy i okresowe płatne urlopy). Deklaracja gwarantuje również prawo każdego człowieka do życia na odpowiednim poziomie socjalnym, który zapewnia zdrowie oraz dobrobyt jego i jego rodziny (w tym: wyżywienie, odzież, mieszkanie, opiekę medyczną oraz świadczenia socjalne), prawo do ubezpieczenia na wypadek choroby, niezdolności do pracy, wdowieństwa, starości, bezrobocia, prawo do nauki oraz uczestniczenia w życiu kulturalnym społeczeństwa, korzystania ze sztuki, udziału w nauce oraz korzystania z jej osiągnięć.

Wyżej wspomniano, że dyrektywa przestrzegania praw człowieka skierowana jest do państw i ich instytucji. Należy jednakże zauważyć, że coraz częściej obserwuje się tendencję wymuszania przez państwa i społeczność międzynarodową respektowania praw człowieka przez podmioty prywatne, a mianowicie duże międzynarodowe przedsiębiorstwa. Wyrazem tych tendencji jest rozpowszechnianie w Europie i Unii Europejskiej zasad odpowiedzialnego prowadzenia biznesu. W Polsce organy państwowe oraz przedstawiciele nauki posługują się pojęciem „społeczna odpowiedzialność przedsiębiorstw” (ang. *Corporate Social Responsibility*, w skrócie CSR¹⁰). CSR oznacza uwzględnianie przez przedsiębiorców w swojej działalności gospodarczej aspektów natury społecznej i środowiskowej oraz dbanie o dobre relacje z otoczeniem. Zaznaczenia przy tym wymaga, że stosowanie tych metod jest dobrowolne oraz z reguły wykracza poza ramy obowiązującego prawa. Jak podkreśla się, „podstawowym celem CSR jest odpowiedzialne i etyczne postępowanie biznesu względem grup społecznych, na które oddziałuje z możliwie największym poszanowaniem środowiska przyrodniczego”¹¹.

Największą wadą regulacji dotyczących społecznej odpowiedzialności przedsiębiorstw w Unii Europejskiej jest ich niewiążący charakter. Z reguły zasady CSR wydawane są w postaci komunikatów Komisji czy rezolucji Parlamentu Europejskiego. Postanowienia Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej¹² nie przewidują wprost możliwości wydawania takich aktów prawnych, lecz w praktyce unijnej są one powszechne. Katalog aktów prawnych, wynikający z art. 288 TFUE, wydawanych przez instytucje unijne nie jest zamknięty. Rezolucje czy komunikaty z reguły nie mają charakteru wiążącego. W literaturze przedmiotu wskazuje się też, że jedno z tych aktów – rezolucje – mają charakter zbliżony do zaleceń, inne natomiast stanowią swoistą deklarację¹³.

---

¹⁰ W dalszej części artykułu terminy „społeczna odpowiedzialność przedsiębiorstw” i „CSR” będą używane zamiennie.

¹¹ Tak: Ministerstwo Gospodarki na swojej stronie internetowej: www.mg.gov.pl/Wspieranie+przedsiębiorczosci/Zrownowazony+rozwoj/Spoleczna+Odpowiedzialnosc+Przedsiębiorstw+CSR [02.05.2013]. Więcej na temat CSR w ujęciu prawa międzynarodowego i konstytucyjnego zob. M. Bernatt, *Spoleczna odpowiedzialność biznesu. Wymiar konstytucyjny i międzynarodowy*, Warszawa 2009.

¹² Dz. Urz. UE C 326, 26.10.2012, s. 47, zwany dalej TFUE.

¹³ J. Galster, [w:] J. Galster, C. Mik, *Podstawy europejskiego prawa wspólnotowego*, Toruń 1996, s. 157–158; Z. M. Doliwa-Klepacki, *Integracja europejska (po Amsterdamie i Nicei)*, Białystok 2001, s. 62–63.

Unia Europejska już ponad dziesięć lat temu dostrzegła potrzebę stworzenia jednolitych i wspólnych regulacji dotyczących społecznej odpowiedzialności przedsiębiorstw. 3 grudnia 2001 r. Rada wydała rezolucję w sprawie działań następczych w związku z Zieloną Księgą na temat społecznej odpowiedzialności przedsiębiorstw¹⁴. Rezolucja skupiała się na stworzeniu tak definicji społecznej odpowiedzialności przedsiębiorstw, jak i ram dla jej wykorzystania w działalności gospodarczej przez przestrzeganie praw człowieka, właściwego zarządzania kapitałem ludzkim, ochrony zdrowia i gwarancji bezpieczeństwa, właściwego zarządzania środowiskowego i relacji ze społeczeństwem na gruncie lokalnym, dokonywanie społecznie odpowiedzialnych inwestycji oraz informacji zamieszczanych na produktach.

Inicjatywa CRS ewaluowała przez następne lata. W październiku 2011 r. Komisja Europejska opublikowała nową politykę w zakresie społecznej odpowiedzialności przedsiębiorstw¹⁵. Komunikat przedstawia nowoczesne spojrzenie na społeczną odpowiedzialność przedsiębiorstw, zawiera też nową definicję CSR¹⁶ oraz nowy plan działania. Komisja zaproponowała nową definicję CSR jako „odpowiedzialność przedsiębiorstw za ich wpływ na społeczeństwo”¹⁷. W dalszym fragmencie wskazała, że warunkiem wstępnym wypełnienia zobowiązań wynikających z CSR jest poszanowanie obowiązującego prawa oraz układów zbiorowych zawartych między partnerami społecznymi. Przedsiębiorstwa w dalszej perspektywie powinny dysponować mechanizmami integrującymi poszanowanie praw człowieka oraz kwestii społecznych, środowiskowych, etycznych, a także praw konsumentów, z prowadzoną przez nie działalnością oraz podstawową strategią, w ścisłej współpracy z zainteresowanymi stronami. Celem tych mechanizmów jest stworzenie wspólnych wartości dla właścicieli przedsiębiorstw, zainteresowanych podmiotów trzecich oraz społeczeństwa, a także rozpoznawanie, zapobieganie i łagodzenie negatywnym skutkom szkodliwej działalności przedsiębiorstwa. Komisja dostrzega trudności, z jakimi przy wdrażaniu mechanizmów CSR mogą spotkać się w szczególności średnie, małe oraz mikro przedsiębiorstwa, dlatego też przewiduje ich dostosowanie do wielkości przedsiębiorstwa oraz charakteru jego działalności.

---

¹⁴ Rezolucja Rady z 3 grudnia 2001 r. w sprawie działań następczych w związku z Zieloną Księgą na temat społecznej odpowiedzialności przedsiębiorstw, Dz.Urz. C 86, 10.04.2002, s. 3. Z tekstem Komisji Europejskiej Zielona Księga pt. „Promowanie europejskich ram dla społecznej odpowiedzialności przedsiębiorstw” COM (2001) 0366 w angielskiej wersji językowej można się zapoznać na stronie: www.eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/en/com/2001/com2001_0366en01.pdf [25.05.2013].

¹⁵ Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów. Odnowiona strategia UE na lata 2011–2014 dotycząca społecznej odpowiedzialności przedsiębiorstw, Bruksela 25.10.2011, COM (2011) 681, www.eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2011:0681:FIN:PL:PDF [25.05.2013].

¹⁶ Poprzednio społeczną odpowiedzialność przedsiębiorstw Komisja Europejska definiowała jako „konceptję, zgodnie z którą przedsiębiorstwa dobrowolnie uwzględniają problematykę społeczną i środowiskową w swojej działalności gospodarczej i stosunkach z zainteresowanymi stronami” – Zielona Księga „Promowanie europejskich ram...”.

¹⁷ Zob. pkt 3.1 Komunikatu.

Komisja przewiduje program działań na lata 2011–2014, skierowany do samej Komisji, przedsiębiorców, państw członkowskich oraz innych zainteresowanych podmiotów, obejmujący osiem obszarów działania:

- propagowanie idei społecznej odpowiedzialności przedsiębiorstw oraz rozpowszechnianie dobrych praktyk,
- monitoring i poprawa poziomów zaufania obywateli do przedsiębiorstw,
- poprawa procesów w zakresie samoregulacji i współregulacji, podejmowanej przez przedsiębiorstwa, np. w formie sektorowych kodeksów postępowania,
- poszerzanie rozwiązań rekompensujących przedsiębiorstwom ich społeczną odpowiedzialność,
- zwiększenie ujawniania przez przedsiębiorstwa ich społecznego i środowiskowego zaangażowania,
- włączanie wiedzy na temat społecznej odpowiedzialności przedsiębiorstw do programów edukacyjnych, szkoleń i badań naukowych,
- podkreślenie wpływu i znaczenia krajowych i regionalnych polityk na rozwój CSR,
- poprawa dostosowania europejskiego i światowego podejścia do społecznej odpowiedzialności przedsiębiorstw.
- Komisja dostrzega również wielowymiarowy charakter CSR¹⁸, który obejmuje co najmniej prawa człowieka, praktyki związane z pracą i zatrudnieniem (np. szkolenia, różnorodność, równość płci oraz zdrowie i dobre samopoczucie pracowników), kwestie środowiskowe (np. różnorodność biologiczna, efektywne gospodarowanie zasobami, zmiana klimatu, ocena cyklu życia oraz zapobieganie zanieczyszczeniu środowiska), zwalczanie przekupstwa i korupcji. CSR obejmuje nadto rozwój oraz zaangażowanie na szczeblu lokalnym, integrację osób niepełnosprawnych, interesy konsumentów (w tym prywatność). Komisja zauważa także potrzebę propagowania społecznej i środowiskowej odpowiedzialności w tzw. łańcuchu dostaw, czyli w ramach powiązań pośrednich i podwykonawczych z innymi podmiotami gospodarczymi. Ważne jest też ujawnianie informacji niefinansowych. Komisja wspiera ponadto trzy zasady w dziedzinie opodatkowania: przejrzystość, wymianę informacji oraz uczciwą konkurencję podatkową – w stosunkach między państwami członkowskimi.

Wskazówkami w stosowaniu zasad CSR mogą być międzynarodowe zasady i wytyczne, na co zwraca uwagę Komisja Europejska w punkcie 3.2 Komunikatu. Wśród nich największe znaczenie mają: wytyczne OECD dla przedsiębiorstw wielonarodowych¹⁹, dziesięć zasad inicjatywy ONZ *Global Compact*, wytyczne

---

¹⁸ Zob. pkt 3.3 Komunikatu.

¹⁹ The OECD Guidelines for Multinational Enterprises, zaktualizowane w 2011 r. dostępne są na stronie OECD (Organizacji Współpracy Gospodarczej i Rozwoju): www.oecd.org/daf/inv/mne/48004323.pdf [30.05.2013], w języku polskim wytyczne dostępne są na stronie: www.paiz.gov.pl/files/?id_plik=18475 [30.05.2013].

wynikające z normy ISO 26000 dotyczącej odpowiedzialności społecznej²⁰, trójstronna deklaracja zasad dotyczących przedsiębiorstw wielonarodowych i polityki społecznej Międzynarodowej Organizacji Pracy (MOP)²¹, wytyczne ONZ dotyczące biznesu i praw człowieka. Komisja wskazuje, że polityka Unii Europejskiej w zakresie CSR powinna być zgodna z tymi ogólnymi międzynarodowymi ramami społecznej odpowiedzialności przedsiębiorstw.

Wytyczne ONZ dotyczące biznesu i praw człowieka: wdrażanie ram „Ochrona, poszanowanie, naprawa”²² opierają się na trzech filarach:

- obowiązki państwa w zakresie przestrzegania praw człowieka,
- zobowiązanie przedsiębiorstw do przestrzegania praw człowieka,
- potrzeba dostępu do skutecznych środków prawnych, zarówno sądowych i pozasądowych, umożliwiających uzyskanie odszkodowania.

Warto też wspomnieć szerzej o inicjatywie ONZ Global Compact²³. Została ona zapoczątkowana w 2000 r. przez Sekretarza Generalnego ONZ Kofi Annana. Inicjatywa zrzesza obecnie wielu członków ze 135 państw z całego świata oraz jest apelem skierowanym do przedsiębiorców, aby w swojej działalności kierowali się 10 podstawowymi zasadami z obszaru praw człowieka, praw pracowniczych, ochrony środowiska i przeciwdziałania korupcji. Przedsiębiorstwa powinny też promować społeczną odpowiedzialność biznesu. Punktem wyjścia dla sformułowania tych zasad są zasady praw człowieka wynikające z Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka.

Zasady Global Compact podzielono na cztery obszary: prawa człowieka, standardy pracy, środowisko naturalne oraz przeciwdziałanie korupcji. W zakresie praw człowieka Global Compact przewiduje dwie podstawowe zasady: Zasada 1. Popieranie i przestrzeganie praw człowieka przyjętych przez społeczność międzynarodową, Zasada 2. Eliminacja wszelkich przypadków łamania praw człowieka przez firmę. Standardy pracy określają następujące zasady: Zasada 3. Poszanowanie wolności zrzeszania się, Zasada 4. Eliminacja wszelkich form pracy przymusowej, Zasada 5. Zniesienie pracy dzieci, Zasada 6. Efektywne przeciwdziałanie dyskryminacji w sferze zatrudnienia. Na środowisko naturalne składają się: Zasada 7. Prewencyjne podejście do środowiska naturalnego, Zasada 8. Podejmowanie inicjatyw mających na celu promowanie postaw odpowiedzialności ekologicznej,

---

²⁰ Więcej na temat ISO na stronie: www.iso.org/iso/home/standards/iso26000.htm [25.05.2013].

²¹ Na temat MOP zob.: www.ilo.org/global/lang--en/index.htm; treść deklaracji w języku angielskim: www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_emp/---emp_ent/---multi/documents/publication/wcms_094386.pdf, polska wersja językowa na stronie: www.mop.pl/html/index1.html#miedzynarodowe_standardy/deklaracja_trojstronna.html.

²² Guiding Principles on Business and Human Rights: Implementing the United Nations “Protect, Respect and Remedy” Framework, zatwierdzone przez Radę Praw Człowieka w rezolucji 17/4 z 16 czerwca 2011 r., które zostały zamieszczone w aneksie do ostatniego raportu Specjalnego Sprawozdawcy Sekretarza Generalnego ONZ ds. praw człowieka i korporacji międzynarodowych oraz innych podmiotów gospodarczych (A/HRC/17/31).

²³ Więcej o inicjatywie „Global Compact” na stronie: www.globalcompact.org.pl [25.05.2013].

Zasada 9. Stosowanie i rozpowszechnianie przyjaznych środowisku technologii. W zakresie przeciwdziałania korupcji przewidziano Zasadę 10. Przeciwdziałanie korupcji, w tym zapobieganie wymuszeniom i łapówkarstwu.

6 lutego 2013 r. Parlament Europejski przyjął dwie rezolucje w sprawie społecznej odpowiedzialności przedsiębiorstw. Pierwsza z nich, to rezolucja w sprawie społecznej odpowiedzialności przedsiębiorstw: dbanie o interesy obywateli a droga do trwałego ożywienia gospodarczego sprzyjającego włączeniu społecznemu (2012/2097 (INI)), druga natomiast to rezolucja w sprawie społecznej odpowiedzialności przedsiębiorstw: promowanie interesów społeczeństwa i droga do zrównoważonego i sprzyjającego włączeniu społecznemu ożywienia gospodarki (2012/2098 (INI))²⁴.

Obie rezolucje popierają rozwój mechanizmów społecznej odpowiedzialności przedsiębiorstw, poprzestając jednak na wciąż dobrowolnej formie ich wdrażania – mimo, że komisje Parlamentu Europejskiego w swoich opiniach postulowały konieczność stworzenia wiążących regulacji z zakresu społecznej odpowiedzialności przedsiębiorstw²⁵.

Parlament Europejski nie stworzył odrębnej definicji praw człowieka na potrzeby rezolucji, nie wymienił także szczegółowo, które z praw człowieka należy przestrzegać i które podlegają ochronie. Twórca rezolucji posłużył się natomiast metodą odesłania do obowiązujących aktów prawnych, których materia uregulowania są prawa człowieka. Na wstępie rezolucji (2012/2097 (INI)) zostały wskazane akty prawne, których treść i wywodzone z nich zasady stanowią obszar, tło, na jakim należy odczytywać postanowienia rezolucji. Rezolucja wskazuje, między innymi, że ochronie podlegają prawa człowieka wynikające z Karty Praw Podstawowych oraz systemu aktów ONZ.

Rezolucja w sprawie społecznej odpowiedzialności przedsiębiorstw: dbanie o interesy obywateli a droga do trwałego ożywienia gospodarczego sprzyjającego włączeniu społecznemu, jest obszerną regulacją obejmującą 96 punktów, podzielonych na pięć części: 1. Trwałe ożywienie gospodarcze, 2. Organizacja międzynarodowa i wielostronne sposoby podejścia, 3. Polityka publiczna na rzecz społecznej

---

²⁴ European Parliament resolution of 6 February 2013 on Corporate Social Responsibility: promoting society's interests and a route to sustainable and inclusive recovery (2012/2097(INI)), www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P7-TA-2013-0050+0+DOC+XML+V0//EN&language=EN; European Parliament resolution of 6 February 2013 on corporate social responsibility: accountable, transparent and responsible business behaviour and sustainable growth (2012/2098(INI)), www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P7-TA-2013-0049+0+DOC+XML+V0//EN [25.05.2013]. W artykule wykorzystano też polskie wersje rezolucji, zamieszczonych na stronach internetowych Parlamentu Europejskiego: www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P7-TA-2013-0050+0+DOC+XML+V0//PL&language=PL; www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P7-TA-2013-0049+0+DOC+XML+V0//PL&language=PL [25.05.2013].

²⁵ Zob. np. opinię Komisji Handlu Międzynarodowego z 15.01.2012, sporządzoną dla Komisji Prawnej w sprawie społecznej odpowiedzialności przedsiębiorstw: odpowiedzialna i przejrzysta postawa przedsiębiorstw a trwały wzrost (2012/2098 (INI)).

odpowiedzialności przedsiębiorstw, 4. Powiązanie społecznie odpowiedzialnych inwestycji z ujawnianiem informacji, 5. Przyszłość społecznej odpowiedzialności przedsiębiorstw. Rezolucja na wstępie wymienia kilkadziesiąt aktów prawnych (unijnych i międzynarodowych), które stanowią fundament, na jakim się opiera. Wstęp (preambuła), składający się z dwudziestu punktów (od A do T), kreśli natomiast ramy społeczno-gospodarcze i prawne podjętej rezolucji. Postanowienia rezolucji skierowane są do instytucji Unii Europejskiej, państw członkowskich i przedsiębiorstw.

W kilku punktach rezolucja wprost stanowi o konieczności poszanowania praw człowieka. Parlament wzywa do stworzenia większej spójności polityki na szczeblu unijnym (w szczególności w zakresie zamówień publicznych, kredytów eksportowych, dobrego rządzenia, konkurencji, rozwoju, handlu, inwestycji) i dostosowanie jej do międzynarodowych norm w dziedzinie praw człowieka, społecznych i środowiskowych, zawartych w wytycznych i zasadach ONZ i OECD. Aby to uczynić należy podjąć współpracę z organami reprezentującymi pracowników, pracodawców i konsumentów oraz wykorzystać wiedzę i doświadczenie krajowych instytucji praw człowieka. Postulowana jest konieczność dokonania oceny ustawodawstwa pod względem jego spójności z normami międzynarodowymi oraz potrzeba stałej współpracy z grupą roboczą ONZ ds. biznesu i praw człowieka, w celu uniknięcia rozbieżności i niespójności w interpretacji wytycznych ONZ²⁶.

Parlament kieruje też postulat do przedsiębiorstw oraz innych zainteresowanych stron do zaangażowania się w prowadzony przez Komisję Europejską proces opracowywania sektorowych wytycznych dotyczących praw człowieka, a później do stosowania powstałych w ten sposób wytycznych²⁷. Komisja została natomiast zobowiązana do przedstawienia wniosków ułatwiających dostęp do wymiaru sprawiedliwości w sądach Unii Europejskiej, w skrajnych przypadkach łamania praw człowieka lub praw pracowniczych przez przedsiębiorstwa z siedzibą w Europie, podmioty od nich zależne, podwykonawców lub partnerów biznesowych, w myśl zalecenia specjalnego przedstawiciela sekretarza generalnego ONZ ds. biznesu i praw człowieka²⁸. Unia Europejska, a szczególnie Komisja, zostały zobowiązane do uważnego dbania o to, by prawa człowieka i CSR stanowiły priorytet w poszczególnych instrumentach finansowych w wieloletnich planach finansowych na lata 2014–2020 oraz udzielenia szczególnego wsparcia dla szkolenia i budowania potencjału w zakresie praw człowieka i CSR, w ramach Europejskiego Instrumentu na rzecz Wspierania Demokracji i Praw Człowieka, wśród organizacji obywatelskich, instytucji krajowych praw człowieka, obrońców praw człowieka, związków zawodowych oraz innych organizacji, których przedmiotem zainteresowania są prawa człowieka²⁹.

---

²⁶ Pkt 33 rezolucji.

²⁷ Pkt 38 rezolucji.

²⁸ Pkt 39 rezolucji.

²⁹ Pkt 46 rezolucji.

W ramach polityki publicznej na rzecz społecznej odpowiedzialności przedsiębiorstw, Parlament Europejski podkreśla znaczenie wytycznych ONZ ds. biznesu i praw człowieka – dokumentu ramowego ONZ pt. „Ochrona, poszanowanie, naprawa” oraz wskazuje, że ich trzy filary powinny stanowić przedmiot instrumentów, umożliwiających ich stosowanie³⁰. Apeluje też o opracowanie jeszcze skuteczniejszych standardów odpowiedzialności i przejrzystości dla unijnych firm z dziedziny technologii eksportujących swoje produkty, aby zapobiec ich wykorzystaniu do łamania praw człowieka oraz działania przeciwko interesom bezpieczeństwa Unii Europejskiej³¹. Kolejny apel opiera się o stosowanie zasady „poznaj użytkownika końcowego” (*know your end user*), w celu zapobiegania łamaniu praw człowieka oraz zapewnieniu większej kontroli od początku produkcji, przez zaopatrzenie, a kończąc na finalnym odbiorcy³².

Parlament Europejski wyraża też opinię, że państwa członkowskie powinny rozliczać przedsiębiorstwa z przyjmowania zasad i polityki poszanowania praw podstawowych wszystkich ludzi, zapobiegania dyskryminacji i wykluczeniu społecznemu oraz wspierania równouprawnienia płci³³. Parlament Europejski uważa również, że obecny rozwój rynku wymaga ujawniania przez przedsiębiorstwa nie tylko informacji finansowych, lecz również informacji niefinansowych i w tym zakresie popiera wnioski Komisji. Nie oznacza to, że ujawnianie informacji niefinansowych nie powinno ujawniać jednocześnie rzeczywistych kosztów finansowych, jakie dla przedsiębiorstw mają czynniki dotyczące praw człowieka, czy czynniki środowiskowe i społeczne. Wprowadzając nowe obowiązki wobec przedsiębiorstw, należy pamiętać, że nowe regulacje powinny być elastyczne i nie powinny powodować nadmiernych obciążeń administracyjnych i wydatków³⁴.

Szczególnie interesujące, albowiem dające wskazówki na przyszłość, są postanowienia rezolucji wyrażone w części dotyczącej przyszłości społecznej odpowiedzialności przedsiębiorstw. Wśród nich można wymienić apel skierowany do Unii Europejskiej, państw członkowskich i organów publicznych o pozbawienie dotacji unijnych, środków finansowych oraz udziału w przetargach na unijne zamówienia publiczne przedsiębiorstw łamiących prawa człowieka i prawa pracownicze lub stosujących bezprawną praktykę wpisywania pracowników na tzw. czarne listy³⁵.

---

³⁰ Pkt 50 rezolucji. Przypomnieć należy, że te trzy filary, to: odpowiedzialność państwa za ochronę praw człowieka, obowiązek przedsiębiorstw poszanowania praw człowieka oraz konieczność stworzenia skutecznego systemu odszkodowań dla ofiar naruszenia praw człowieka.

³¹ Pkt 52 rezolucji.

³² Pkt 53 rezolucji.

³³ Pkt 54 rezolucji.

³⁴ Pkt 71 rezolucji.

³⁵ Pkt 76 rezolucji. Na czarne listy przedsiębiorstwa z reguły wpisują osoby działające w związkach zawodowych oraz jako przedstawiciele ds. zdrowia i bezpieczeństwa pracy. Wpisanie na czarną listę często powoduje odmowę dalszego zatrudnienia oraz trudności z podjęciem kolejnego zatrudnienia.

Parlament Europejski prezentuje też stanowisko, że na szczeblu unijnym należy stworzyć wymogi dotyczące należytej staranności w zakresie praw człowieka oraz łańcuchów dostaw, uwzględniając wytyczne OECD o odpowiedzialności i należytej staranności za łańcuchy dostaw surowców z krajów pogrążonych w konfliktach zbrojnych lub zagrożonych wybuchem. Zdaniem Parlamentu należy także zająć się obszarami działalności, które powodują, że prawa człowieka mogą być zagrożone. Parlament uważa, że do wpływu na prawa człowieka dochodzi na płaszczyźnie globalnych i lokalnych łańcuchów dostaw, konfliktów na tle surowców mineralnych, zlecenia wykonawstwa na zewnątrz, konfiskaty ziemi oraz w regionach, gdzie prawo pracy niewystarczająco chroni pracowników i łamane są prawa pracownicze, a także na obszarach wytwarzania materiałów niebezpiecznych dla środowiska i zdrowia³⁶.

W ocenie Parlamentu Europejskiego należy wprowadzić wymagania dotyczące przeprowadzania ocen wpływu nowych technologii na prawa człowieka, które powinny być dokonywane już na etapie prowadzenia badań i opracowywania ich, uwzględniając analizy z zakresu skutków nowych technologii. Trzeba również uwzględniać prawa człowieka w normach projektowych³⁷.

Parlament Europejski w zaleceniach na przyszłość rozwoju społecznej odpowiedzialności przedsiębiorstw w aspekcie praw człowieka widzi potrzebę kontynuacji podjętych do tej pory pozytywnych działań zachęcających coraz więcej przedsiębiorstw do uwzględniania CSR w swojej działalności i polityce. Dostrzega też potrzebę synchronizacji i ujednolicenia definicji społecznej odpowiedzialności przedsiębiorstw, w szczególności na arenie międzynarodowej, by powstałe do tej pory wytyczne były tak samo rozumiane na całym świecie, a jednocześnie, by ich wprowadzanie nie powodowało zbyt dużych obciążeń finansowych dla stosujących CSR przedsiębiorców. Parlament Europejski postrzega CSR w szerszym zakresie niż tylko jako wytyczne kierowane do przedsiębiorstw Unii Europejskiej. Uważa, że duże, jeśli nie największe znaczenie, odgrywa wdrażanie modelu CSR w unijnych przedsiębiorstwach działających poza terytorium Unii oraz w przedsiębiorstwach z nimi współpracującymi na każdym etapie łańcucha dostaw. Szczególne znaczenie należy przypisać działaniom przedsiębiorstw stosujących CSR w krajach objętych konfliktami zbrojnymi, tam gdzie rodzą się konflikty związane z wydobyciem surowców mineralnych czy dochodzi do łamania praw pracowniczych.

Rezolucja w sprawie społecznej odpowiedzialności przedsiębiorstw: promowanie interesów społeczeństwa i droga do zrównoważonego i sprzyjającego włączeniu społecznemu ożywienia gospodarki (2012/2098(INI)) jest znacznie mniej rozbudowana. Składa się z 58 punktów podzielonych na sześć części: 1. W stronę nowoczesnego pojęcia społecznej odpowiedzialności przedsiębiorstw: rozważania wstępne, 2. Zacieśnienie związku między społeczną odpowiedzialnością przedsiębiorstw, obywatelami, konkurencyjnością i innowacyjnością, 3. Poprawa przejrzystości

---

³⁶ Pkt 84 rezolucji.

³⁷ Pkt 90 rezolucji.

stości i skuteczności strategii politycznych w obszarze społecznej odpowiedzialności przedsiębiorstw, 4. CSR a MŚP: od teorii do praktyki, 5. Kwestie stosowania i stosunki z krajami trzecimi, 6. Podsumowanie. We wszystkich częściach znajdują się ogólne stanowiska i deklaracje składane przez Parlament Europejski, wytyczne skierowane przede wszystkim do Komisji Europejskiej, do państw członkowskich oraz przedsiębiorców.

W ramach rozważań wstępnych Parlament Europejski nakreślił ramy, w których ma być kształtowana społeczna odpowiedzialność przedsiębiorstw. Wśród nich pokreślił, że przedsiębiorstwa nie mogą zastępować władz publicznych w zakresie rozpowszechniania, wdrażania oraz kontroli norm społecznych i środowiskowych. Wyraził też opinię, że obecny ogólnoswiatowy kryzys gospodarczy wynika z krótkowzroczności i popełnionych błędów, a z niego należy wyciągnąć wnioski na przyszłość. Parlament jest też orędownikiem społecznej odpowiedzialności przedsiębiorstw, której praktykowanie przez wszystkie przedsiębiorstwa może doprowadzić do odbudowy zaufania do przedsiębiorstw, a także przyczynić się do rozwoju społecznej gospodarki rynkowej i znacząco wpłynąć na ożywienie gospodarcze. W ocenie Parlamentu Europejskiego zasadniczym elementem społecznej odpowiedzialności przedsiębiorstw jest właściwe zarządzanie przedsiębiorstwem, np. w zakresie stosunków z władzami publicznymi i pracownikami oraz organizacjami przedstawicielskimi oraz polityki przedsiębiorstwa w zakresie wynagrodzeń, premii i odpraw (w tym miejscu należy zaznaczyć, że Parlament wprost wyraził przekonanie, iż przyznanie zbyt wysokich premii, odpraw i wynagrodzeń kadrze kierowniczej, w sytuacji trudnej sytuacji finansowej przedsiębiorstwa, jest niezgodne z zachowaniem odpowiedzialnym społecznie³⁸). Elementem społecznej odpowiedzialności przedsiębiorstw jest również polityka podatkowa przedsiębiorstwa, a w związku z tym unikanie płacenia podatków czy wykorzystywanie rajów podatkowych jest niezgodne z zachowaniem odpowiedzialnym społecznie. Parlament Europejski, powtarzając za Komisją Europejską, dostrzega też potrzebę rozpowszechniania i zachęcania małych i średnich przedsiębiorstw do wdrażania mechanizmów CSR.

Niektóre postanowienia rezolucji odnoszą się wprost do ochrony praw człowieka. Parlament Europejski opowiada się za surowym przestrzeganiem praw człowieka

[...] w celu zagwarantowania społecznej odpowiedzialności przedsiębiorstw w łańcuchu dostaw, określenia stopnia zrównoważonego charakteru biznesu europejskiego oraz walki z uchylaniem się od zobowiązań podatkowych i nielegalnymi przepływami pieniędzy³⁹.

Społeczna odpowiedzialność przedsiębiorstw osiągnie zakładane cele, gdy będzie stałym elementem strategii przedsiębiorstw, stosowanym w codziennej ich działalności. Parlament Europejski wezwał w związku z tym Komisję Europejską

---

³⁸ Pkt 6 rezolucji.

³⁹ Pkt 22 rezolucji.

i państwa członkowskie do wprowadzania kodeksów zarządzania przedsiębiorstwem, uwzględniającym znaczenie odpowiedzialności za zatrudnionych w nim osób oraz podkreślającym nierozłączny związek między wynikami finansowymi przedsiębiorstwa, a działaniami na rzecz poszanowania praw człowieka i kwestii społecznych oraz środowiska⁴⁰.

Niniejszy artykuł, z oczywistych względów, nie zawiera całościowego i wyczerpującego omówienia, jakim zmianom podlega inicjatywa odpowiedzialności społecznej przedsiębiorstw w Unii Europejskiej. Zwrócono w nim uwagę jedynie na wybrane zagadnienia, skupiając się przede wszystkim na wskazaniu najistotniejszych postanowień odnoszących się do praw człowieka, jakie wynikają z obu rezolucji Parlamentu Europejskiego z 6 lutego 2013 r.

Należy podkreślić, że choć obie rezolucje w niewielu punktach wskazują wprost na ochronę praw człowieka, to bez wątpienia wszystkie ich postanowienia, o ile zostaną dostatecznie rozpowszechnione i wdrożone przez przedsiębiorstwa, w konsekwencji doprowadzą do zapewnienia przestrzegania praw człowieka, w szczególności poszanowania fundamentalnych praw równości i godności, lecz także praw gospodarczych i socjalnych. Te ostatnie odgrywają znaczącą rolę w życiu każdego obywatela Unii Europejskiej. Wobec każdego z nas, będących pracownikami, najważniejszym jest przestrzeganie naszych praw pracowniczych do godnego wynagrodzenia, poszanowania czasu pracy oraz ochrony życia rodzinnego.

Pozytywnie należy oceniać też cele zmierzające do zachęcania mikro, małych i średnich przedsiębiorców do wdrażania mechanizmów CSR. Należy bowiem pamiętać, że właśnie te podmioty gospodarcze w Unii Europejskiej są najliczniejsze, zaś stosowanie przez nie zasad CSR z pewnością doprowadzi do poprawy przestrzegania, przede wszystkim praw pracowniczych oraz znacząco wpłynie na poprawę środowiska. Wydaje się jednak, że działania instytucji unijnych oraz państw członkowskich zmierzające do zachęcania przedsiębiorstw z sektora MŚP powinno przybrać bardziej skuteczne formy. Zauważyć bowiem trzeba, że już w Zielonej księdze z 2001 r. Rada dostrzegła potrzebę promowania CSR wśród małych i średnich przedsiębiorstw. Jak się natomiast okazało, Unia Europejska w tym obszarze nie osiągnęła oczekiwanych rezultatów, czego wyrazem mogą być choćby postanowienia rezolucji (2012/2098 (INI)), w której Parlament Europejski postuluje przejście od teorii do praktyki.

Należy wrazić oczekiwania, że podjęte – na podstawie obu rezolucji – działania przez instytucje unijne oraz państwa członkowskie tym razem będą skuteczniejsze, a w konsekwencji doprowadzą do stosowania zasad CSR przez większość unijnych przedsiębiorstw. Wyniki badań ekonomicznych rezultatów stosowania CSR coraz częściej pokazują, że przestrzeganie praw człowieka i poszanowanie środowiska naturalnego, jako nieodłączny element biznesowej strategii przedsiębiorstwa, w rezultacie prowadzi do wzrostu zaufania społecznego do przedsię-

---

⁴⁰ Pkt 23 rezolucji.

biorców⁴¹. Pozytywnie należy zatem oceniać postulaty Parlamentu Europejskiego, by dostosowywać mechanizmy CSR do możliwości oraz wielkości przedsiębiorstwa. CSR nie powinno być bowiem domeną wielkich korporacji, lecz stałym i nieodzownym elementem w codziennej działalności przedsiębiorstwa, niezależnie od jego wielkości. O dalekowzroczności twórców obu rezolucji świadczy również zastrzeżenie, że metody CSR nie mogą stanowić dla przedsiębiorców zbyt wysokiego obciążania finansowego i uciążliwości, gdyż wówczas ich wdrażanie nie spotka się z przychylnością przedsiębiorstw.

Nie może również umknąć uwadze, że Unia Europejska dąży do stworzenia pozytywnego obrazu europejskiego przedsiębiorcy, działającego na rynkach światowych. Wyrazem czego są przede wszystkim fragmenty rezolucji wskazujące na konieczność przestrzegania praw człowieka na każdym etapie łańcucha dostaw.

Protection of human rights in European Union in the aspect of corporate social responsibility – selected issues

The modern definition and catalogue of human rights were formalized after the World War II. One of the legal documents is Universal Declaration of Human Rights of 1948 which states that all people are free and equal under the law, dignity and rights regardless a race, color, sex, language, religion, political and other views, nationality, social status and so on. All economic, social and cultural rights are also protected. An economic growth and common globalization require legal regulations on observations of human rights in business relations. Since 2001 European Union has been creating such regulations, admittedly not mandatory, but establishing corporate social responsibility (CSR). It means that an entrepreneur should consider in his economic strategy environmental and social aspects although accepting all those methods is entirely voluntarily. On February 6th, 2013, European Parliament accepted two resolutions on CSR: 1) Accountable, transparent and responsible business behavior and sustainable growth (2012/2098 (INI)); 2) Promoting society's interests and a route to sustainable and inclusive recovery (2012/2097 (INI)). Resolutions include a new definition introduced by Commission, understood as "corporate responsibility for its influence on society". The aims of both resolutions is to create mechanisms allowing to workout common values for enterprises owners, interested third parties and society and recognize, prevent and mitigate negative effects of destructing activity of enterprise. The involvement of small and medium-sized enterprises (MSP) sector in corporate social responsibility adjusting the methods of CSR to company size and character of activity is postulated. It is also seen that human rights in third countries, in which union companies have their shares and from which providers within chain of supplies originally come, need to be protected.

Key words: human rights, European Union, Corporate Social Responsibility, CSR

---

⁴¹ W zakresie wpływu CSR na osiągnięcie większych zysków wciąż istnieją jednak spory, zob. przegląd wyrażonych poglądów na ten temat: S. Wierciński, *CSR jako przedsięwzięcie biznesowe*, „Master of Business Administration” 2011, nr 2, s. 54–67; S. Sysko-Romańczuk, P. Roszkowska, A. Niedźwiecka, *Odpowiedzialność biznesu. Teoria i praktyka*, „Management and Business Administration. Central Europe” 2001, nr 2, s. 26–40.